

ภาค 1

ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับหลักกฎหมายเอกชน

บทที่ 1

ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับกฎหมาย

1.1 กฎหมายคืออะไร

กฎหมายได้ถือกำเนิดมาเป็นเวลานาน¹ และเกี่ยวข้องกับชีวิตของมนุษย์ทุกคนตั้งแต่เกิดจนถึงแก่ความตาย แต่ก็เป็นกรยากที่จะให้คำจำกัดความของคำว่ากฎหมายให้มีความหมายกว้างขวางอย่างเพียงพอโดยไม่จำเป็นต้องอธิบายเพิ่มเติมว่าโดยแท้จริงแล้วกฎหมายคืออะไร หรือหมายความว่าอย่างไรเพราะบางครั้งการให้คำจำกัดความของคำว่ากฎหมายอาจขึ้นอยู่กับยุคสมัยของการปกครอง ระบบการปกครอง สำนักแนวคิดทางกฎหมาย เช่น เสด็จในกรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ทรงให้คำจำกัดความของคำว่ากฎหมายว่า “กฎหมายเป็นคำสั่งทั้งหลายของผู้ปกครองแผ่นดินต่อราษฎรทั้งหลายเมื่อไม่ทำตาม ตามธรรมดาจะต้องมีโทษ” ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ได้ให้ความหมายของคำว่ากฎหมายไว้ว่า “กฎหมายคือกฎที่สถาบันหรือผู้มีอำนาจสูงสุดในรัฐตราขึ้นหรือที่เกิดจากจารีตประเพณีอันเป็นที่ยอมรับนับถือเพื่อใช้ในการบริหารประเทศ เพื่อใช้บังคับบุคคลให้ปฏิบัติตามหรือกำหนดระเบียบแห่งความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลหรือระหว่างบุคคลกับรัฐ”

แต่โดยเนื้อแท้แล้ว “กฎหมายคือส่วนหนึ่งของกฎเกณฑ์ (rules) ที่ควบคุมความประพฤติปฏิบัติของมนุษย์ที่มีต่อกันภายในองค์กรทางสังคมที่ตนเองเป็นสมาชิกสังกัดอยู่ ซึ่งหมายรวมถึงกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่ควบคุมความสัมพันธ์ของมนุษย์กับองค์กรทางสังคมที่มนุษย์อาศัยอยู่และในหมู่มนุษย์ที่มีอารยธรรมกฎหมายยังถือเป็นว่าเป็นกฎเกณฑ์ที่

---

¹ กล่าวกันว่ากฎหมายอียิปต์ยุคโบราณมีอายุย้อนถอยหลังไปประมาณ 3,000 ปีก่อนคริสตกาล และกฎหมายของกษัตริย์ฮัมมูราบีแห่งอาณาจักรบาบิโลน มีอายุย้อนถอยหลังไปถึงปี 1760 ก่อนคริสตกาล ดูใน [Legal History/http://en.wikipedia.org/wiki/Law](http://en.wikipedia.org/wiki/Law)

ควบคุมความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรทางสังคมที่มีต่อกัน สำหรับกฎหมายประเภทหลังนี้มีชื่อเรียกว่ากฎหมายระหว่างประเทศ (International Law)”¹

ตามคำนิยามของคำว่ากฎหมายหลังสุดนี้ น่าจะครอบคลุมความหมายของคำว่ากฎหมายได้กว้างขวางที่สุดเพราะคำนิยามนี้กฎหมายหมายถึง

1. กฎหมายเป็นเพียงส่วนหนึ่งของกฎเกณฑ์ที่ควบคุมความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ในองค์กรทางสังคมที่มนุษย์สังกัดอยู่ ทั้งนี้เพราะว่ามนุษย์ไม่เพียงแต่ต้องปฏิบัติตามกฎหมายเท่านั้น มนุษย์ยังต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ทางสังคมอื่น ๆ ด้วย เช่น จารีตประเพณี กฎเกณฑ์ทางศีลธรรมและศาสนา เป็นต้น

2. กฎหมายหมายถึงกฎเกณฑ์ที่ควบคุมสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับองค์กรที่มนุษย์สังกัดอยู่ เช่น ผู้มีเงินได้ต้องเสียภาษีให้กับรัฐ ชายไทยที่มีอายุ 21 ปีบริบูรณ์ต้องไปคัดเลือกทหาร การก่อสร้างโรงงานต้องไปขออนุญาตจากส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

3. กฎหมายหมายถึงกฎเกณฑ์ที่ว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับรัฐ หรือที่เรียกกันว่ากฎหมายระหว่างประเทศ ซึ่งมีการแบ่งออกเป็นความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในยามสันติและสงคราม

จะเห็นได้ว่า คำนิยามของคำว่ากฎหมายในประการหลังสุดนี้มีความหมายค่อนข้างกว้างขวาง ทำให้เห็นภาพของกฎหมายได้ชัดเจนกว่าคำนิยามอื่น ๆ

อย่างไรก็ตาม ปัจจัยที่สำคัญที่สุดของกฎหมาย ได้แก่ การที่มนุษย์อยู่รวมกันเป็นสังคม ถ้าหากมนุษย์แยกกันอยู่อย่างโดดเดี่ยว คงไม่จำเป็นต้องมีกฎหมาย ดังนั้นการมีกฎหมายย่อมหมาความโดยปริยายว่ามนุษย์อยู่รวมกันเป็นองค์กรทางสังคม²

---

¹Zane, John Maxcy & James M. Beck, The Story of Law, Ives Washburn, Inc. 1927, pp. 1-2.

...Law is a part, and only a part, of now large body of rules that govern men in their relations and conduct toward one another in the social organization to which they belong. Even here we must understand that we include rules which govern men in their relations to the social organization under which they live and that among civilized men law is considered to govern the relations of social organization toward one another. For this latter kind of law we have the term “international law.”

²Zane, เรื่องเดียวกัน, หน้า 2.

1.2 ลักษณะของกฎหมาย

โดยเหตุที่กฎหมายมีลักษณะเป็นกฎเกณฑ์ที่กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนในองค์กรทางสังคม หรือระหว่างผู้คนที่อยู่ในองค์กรทางสังคมกับตัวองค์กรทางสังคมเอง ดังนั้นสิ่งที่กฎหมายจึงต้องมีลักษณะดังนี้

1. กฎหมายต้องมาจากอำนาจอธิปไตย คำว่าอำนาจอธิปไตย หมายถึงมีผู้อำนาจสูงสุดในการตรากฎหมาย ซึ่งในอดีตประเทศที่ปกครองด้วยระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ (absolute monarchy) ซึ่งได้แก่กษัตริย์ของประเทศต่าง ๆ รวมทั้งประเทศไทยก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ดังคำกล่าวที่ว่า คำสั่งของพระเจ้าแผ่นดินคือกฎหมาย ดังเห็นได้จากพระราชกฤษฎีกาให้ใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 1 และบรรพ 2 ที่ได้ตรวจชำระใหม่โดยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อวันที่ 11 พฤศจิกายน พ.ศ. 2468 การประกาศใช้กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 โดยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อ พ.ศ. 2451 เป็นต้น

เมื่อประเทศไทยได้เปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ในรัฐธรรมนูญมีการบัญญัติว่า อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย พระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นประมุขทรงใช้อำนาจอธิปไตยทางรัฐสภาในการตรากฎหมาย¹ ดังเห็นได้จากพระราชบัญญัติให้ใช้บทบัญญัติ บรรพ 5 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่ได้ตรวจชำระใหม่ พ.ศ. 2519 เป็นต้น ดังนั้น จึงถือได้ว่ากฎหมายต้องมาจากองค์อธิปัตย์ได้เช่นเดียวกัน

สำหรับประเทศอังกฤษซึ่งเป็นแม่แบบการปกครองแบบรัฐสภา ปัจจุบันมีสมเด็จพระราชินีเป็นประมุขของประเทศ แม้รัฐสภาของอังกฤษจะมีอำนาจในการตรากฎหมาย แต่ต้องได้รับความยินยอมจากสมเด็จพระราชินีตามหลักที่ว่า “The Queen in Parliament” โดยเป็นการใช้อำนาจร่วมกันระหว่างรัฐสภาและสมเด็จพระราชินีในการตรากฎหมาย ซึ่งหมายความว่ารัฐสภาจะตรากฎหมายต้องได้รับความยินยอมจากสมเด็จพระ

---

¹รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550, มาตรา 3.

พระราชินี ในขณะที่เดียวกันสมเด็จพระราชินีจะทรงตรากฎหมายโดยลำพังพระองค์เอง ก็ไม่ได้ เว้นแต่จะได้รับคำแนะนำและยินยอมของสภาขุนนางและสภาสมาชิก¹

2. กฎหมายมีลักษณะเป็นคำสั่ง คำบังคับที่ใช้โดยทั่วไป ซึ่งหมายความว่าเมื่อมีการบัญญัติกฎหมาย กฎหมายย่อมมีผลใช้บังคับแก่บุคคลทั่วไปในรัฐ ไม่จำกัดเฉพาะเอกชนคนหนึ่งคนใดให้กระทำการหรือไม่ให้กระทำการ ในประเทศอังกฤษ กฎหมายที่ตราขึ้นโดยรัฐสภาอาจแบ่งออกเป็นกฎหมายที่ใช้ทั่วประเทศ เรียกว่า public bill ส่วนกฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อใช้บังคับในบางท้องที่หรือใช้บังคับกับบุคคลเพียงบางคน เรียกว่า private bill

แต่การบังคับใช้กฎหมายอาจมีบุคคลที่ได้รับการยกเว้นไม่อยู่ในบังคับของกฎหมาย เช่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 8 บัญญัติว่า “องค์พระมหากษัตริย์ทรงดำรงอยู่ในฐานะอันเป็นที่เคารพสักการะ ผู้ใดจะละเมิดมิได้ ผู้ใดจะกล่าวหาหรือฟ้องร้องพระมหากษัตริย์ในทางใด ๆ มิได้” “สมาชิกรัฐสภาที่แถลงข้อเท็จจริง แสดงความคิดเห็นหรือออกเสียงลงคะแนนในที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎร ที่ประชุมวุฒิสภา หรือที่ประชุมของรัฐสภาย่อมเป็นเอกสิทธิ์โดยเด็ดขาด ผู้ใดจะนำไปเป็นเหตุฟ้องร้องว่ากล่าวสมาชิกผู้นั้นในทางใดมิได้”² ประมุขของต่างประเทศย่อมได้รับความคุ้มครองไม่อาจถูกฟ้องในศาลของรัฐอื่นไม่ว่าจะเป็นคดีแพ่งหรือคดีอาญา³

3. กฎหมายต้องใช้ได้ตลอดไป หมายความว่า เมื่อมีการบัญญัติกฎหมายออกมา กฎหมายย่อมใช้บังคับได้ตลอดไปจนกว่าจะถูกประกาศยกเลิก ตราบใดที่ยังไม่มีการยกเลิก กฎหมายย่อมมีผลใช้บังคับอยู่เสมอ การยกเลิกกฎหมายอาจเป็นการยกเลิกโดยบทบัญญัติของกฎหมายนั่นเอง หรือมีกฎหมายใหม่ยกเลิกกฎหมายเก่า หรือมีการยกเลิกโดยปริยายเมื่อกฎหมายเก่าขัดกับกฎหมายใหม่

---

¹พระราชบัญญัติของอังกฤษมักเริ่มด้วยข้อความว่า NOW THEREFORE, Her Majesty, by and with the advice and consent of the Lords Spiritual and Temporal, and Commons, in this present Parliament assembled, by the authority of the same as follows.... <http://en.wikipedia.org/wiki/Queen-in-Parliament>.

²รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550, มาตรา 130.

³Glahn, Gerhard Von, “Law Among Nations,” **An Introduction to Public International Law**. (New York: The MACMILLAN Company, 1965), pp. 137-138.

4. ประชาชนจำเป็นต้องปฏิบัติตาม หมายความว่า เมื่อมีการประกาศใช้กฎหมายใด ก็เป็นหน้าที่ของประชาชนที่ต้องปฏิบัติตามกฎหมายนั้น เมื่อคำวินิจฉัยกฎหมายอาจแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือกฎหมายซึ่งมีผลบังคับเด็ดขาดประเภทหนึ่ง กับกฎหมายซึ่งไม่มีผลบังคับเด็ดขาดอีกประเภทหนึ่ง สำหรับกฎหมายที่มีผลบังคับเด็ดขาดนั้นประชาชนจะต้องปฏิบัติตามกฎหมายนั้นโดยเด็ดขาดซึ่งได้แก่กฎหมายอาญา กฎหมายที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีงามของประชาชน ส่วนกฎหมายที่ไม่บังคับเด็ดขาดนั้น ได้บัญญัติให้ประชาชนเลือกปฏิบัติตามกฎหมายก็ได้ หรือเลือกที่จะตกลงกันเองเป็นพิเศษแตกต่างไปจากบทบัญญัติของกฎหมายก็ได้ เช่น ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 457 ซึ่งบัญญัติว่า “ค่าฤชาธรรมเนียมในการทำสัญญาซื้อขายนั้น ผู้ซื้อผู้ขายพึงออกใช้เท่ากันทั้งสองฝ่าย” ดังนั้นผู้ซื้อหรือผู้ขายอาจตกลงกันให้ผู้ซื้อหรือผู้ขายเป็นผู้ออกค่าฤชาธรรมเนียมในการทำสัญญาซื้อขายเต็มจำนวนแต่ฝ่ายเดียวก็ได้

5. กฎหมายต้องมีบทบังคับ เพื่อให้กฎหมายมีความศักดิ์สิทธิ์ สามารถบังคับให้ประชาชนปฏิบัติตาม จึงจำเป็นที่กฎหมายต้องมีบทบังคับ (sanction) บทบังคับของกฎหมายอาจเป็นบทบังคับทางอาญา ซึ่งได้แก่ การลงโทษตามมาตรา 18 ของประมวลกฎหมายอาญา อันได้แก่ การประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับและริบทรัพย์สิน ส่วนบทบังคับทางแพ่งโดยปกติได้แก่การจ่ายค่าสินไหมซึ่งได้แก่การชำระค่าเสียหายเป็นเงินตรา การบังคับให้จำเลยชำระหนี้เฉพาะสิ่ง (specific performance) หรือการห้ามจำเลยกระทำละเมิดต่อผู้เสียหาย (injunction) เช่น จำเลยทำสัญญาขายที่ดินแปลงหนึ่งให้แก่โจทก์ โจทก์ชำระเงินค่าที่ดินให้จำเลยเรียบร้อยแล้ว จำเลยผิดสัญญาไม่โอนกรรมสิทธิ์ในที่ดินให้แก่โจทก์ โจทก์จึงไปฟ้องต่อศาล ศาลอาจพิพากษาให้จำเลยจ่ายเสียหายให้แก่โจทก์ หรือสั่งให้จำเลยโอนกรรมสิทธิ์ในที่ดินให้แก่โจทก์ก็ได้ สำหรับการสั่งห้ามจำเลยทำละเมิดโจทก์นั้น อาจได้แก่กรณีที่บุคคลหนึ่งเอาชื่อของอีกบุคคลหนึ่งไปใช้โดยมิได้รับอำนาจให้ใช้เจ้าของชื่อที่แท้จริงอาจร้องขอต่อศาลให้สั่งห้ามก็ได้¹

กฎหมายซึ่งมีลักษณะครบถ้วน 5 ประการดังกล่าว มีชื่อเรียกว่า “กฎหมายตามเนื้อความ”²

---

¹ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 18.

²หยุด แสงอุทัย, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ประกายพรึก, 2542), หน้า 45.

อย่างไรก็ตาม อาจมีกฎหมายบางประเภทที่ผ่านกระบวนการบัญญัติกฎหมาย แต่อาจไม่มีลักษณะครบองค์ประกอบที่เป็นกฎหมายตามเนื้อความ เช่น ไม่มีบทบัญญัติ กำหนดความประพฤติของมนุษย์ซึ่งหากฝ่าฝืนจะได้รับผลร้ายหรือถูกลงโทษ กฎหมาย จำพวกนี้มักจะเป็นการตราขึ้นตามบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ เช่น การตราพระราชบัญญัติ งบประมาณรายจ่ายของแผ่นดิน¹ การตราพระราชกฤษฎีกายกยติสภาผู้แทนราษฎร² หรือ กรณีที่เป็นเรื่องของฝ่ายบริหารโดยแท้ เช่น พระราชบัญญัติว่าด้วยระเบียบบริหารราชการ แผ่นดิน ตลอดจนพระราชบัญญัติปรับปรุง กระทรวง ทบวง กรมต่าง ๆ กฎหมายที่ตราขึ้น โดยข้อกำหนดของรัฐธรรมนูญ หรือเพื่อประโยชน์ในบริหารราชการแผ่นดินดังกล่าว ข้างต้น มีชื่อเรียกว่ากฎหมาย “ตามแบบพิธี”³

กฎหมายทั้งที่เป็นกฎหมายตามเนื้อความ และกฎหมายตามแบบพิธี มีดังต่อไปนี้

1. พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ
2. พระราชบัญญัติ
3. พระราชกำหนด
4. พระราชกฤษฎีกา
5. กฎกระทรวง
6. ข้อบัญญัติจังหวัด
7. เทศบัญญัติ
8. ข้อบัญญัติกรุงเทพมหานคร
9. ข้อบัญญัติเมืองพัทยา
10. ข้อบัญญัติองค์การบริหารส่วนตำบล

1. พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ คือกฎหมายที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย กำหนดให้บัญญัติขึ้นมาซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

---

¹รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550, มาตรา 166.

²รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550, มาตรา 108.

³หยุด แสงอุทัย, เรื่องเดิม, หน้า 55.

1.1 กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ¹ ได้แก่

(1) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา

(2) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง

(3) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง

(4) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการออกเสียงประชามติ

(5) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ

(6) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

(7) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยผู้ตรวจการแผ่นดิน

(8) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต

(9) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการตรวจเงินแผ่นดิน

1.2 การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ

การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญให้กระทำสามวาระดังต่อไปนี้

(1) การออกเสียงลงคะแนนในวาระที่หนึ่ง ชั้นรับหลักการ และในวาระที่สองชั้นพิจารณาเรียงลำดับมาตรา ให้ถือเสียงข้างมากของแต่ละสภา

(2) การออกเสียงลงคะแนนในวาระที่สาม ต้องมีคะแนนเห็นชอบด้วยในการที่จะให้ออกใช้เป็นพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญมากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของแต่ละสภา

ส่วนกระบวนการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 140 ให้นำกระบวนการตราพระราชบัญญัติมาใช้บังคับโดยอนุโลม

---

¹รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550, มาตรา 138.

2. พระราชบัญญัติ

พระราชบัญญัติ คือกฎหมายที่พระมหากษัตริย์ที่ทรงบัญญัติโดยคำแนะนำและยินยอมของรัฐสภาซึ่งมีกระบวนการบัญญัติร่างพระราชบัญญัติดังต่อไปนี้

2.1 ผู้มีสิทธิเสนอร่างพระราชบัญญัติ

- (1) คณะรัฐมนตรี
- (2) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนไม่น้อยกว่ายี่สิบคน
- (3) ศาลหรือองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ เฉพาะกฎหมายที่เกี่ยวกับการจัดองค์กรและกฎหมายที่ประธานศาลและประธานองค์กรนั้นเป็นผู้รักษาการ หรือ
- (4) ผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งหมื่นคนเข้าชื่อเสนอกฎหมายตามมาตรา 163

ในกรณีที่ร่างพระราชบัญญัติซึ่งมีผู้เสนอตาม (2) (3) หรือ (4) เป็นร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการเงินจะเสนอได้ก็ต่อเมื่อมีคำรับรองของนายกรัฐมนตรี

ในกรณีที่ประชาชนได้เสนอร่างพระราชบัญญัติใดตาม (4) แล้ว หากบุคคลตาม (1) หรือ (2) ได้เสนอร่างพระราชบัญญัติที่มีหลักการเดียวกับร่างพระราชบัญญัตินั้นอีกให้นำบทบัญญัติมาตรา 163 วรรคสี่ มาใช้บังคับกับการพิจารณาร่างพระราชบัญญัตินั้นด้วย

ร่างพระราชบัญญัติให้เสนอต่อสภาผู้แทนราษฎรก่อน

2.2 กระบวนการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติ

ในขั้นต้นให้นำร่างพระราชบัญญัติเสนอต่อสภาผู้แทนราษฎรซึ่งจะมีการพิจารณาสามวาระ หากสภาผู้แทนราษฎรลงมติเห็นชอบแล้ว ให้สภาผู้แทนราษฎรเสนอร่างพระราชบัญญัตินั้นต่อวุฒิสภา ซึ่งต้องพิจารณาให้แล้วเสร็จภายในหกสิบวัน ถ้าวุฒิสภาพิจารณาไม่เสร็จภายในเวลาดังกล่าว ให้ถือว่าวุฒิสภาให้ความเห็นชอบในร่างพระราชบัญญัติ ถ้าวุฒิสภาเห็นชอบด้วยกับสภาผู้แทนราษฎร ให้นำนายกรัฐมนตรีนำขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายภายในยี่สิบวันนับแต่วันที่ได้รับร่างพระราชบัญญัตินั้นจากรัฐสภา เพื่อพระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธย และเพื่อประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ให้ใช้บังคับเป็นกฎหมายได้¹

---

¹รายละเอียดอื่น ๆ ให้ดูรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550, มาตรา 142-154.

3. พระราชกำหนด

พระราชกำหนด คือ กฎหมายที่พระมหากษัตริย์ทรงตราขึ้นมาตามคำแนะนำของคณะรัฐมนตรี ซึ่งสองประเภท คือพระราชกำหนดทั่ว ๆ ไปประเภทหนึ่ง และพระราชกำหนดที่เกี่ยวข้องด้วยภาษีอากรหรือเงินตราอีกประเภทหนึ่ง

พระราชกำหนดทั่ว ๆ ไป จะตราขึ้นมาต้องเป็นกรณีที่มีเหตุฉุกเฉินที่จำเป็นรีบด่วนอันมิอาจหลีกเลี่ยงได้ และต้องเป็นกรณีเพื่อประโยชน์ในอันที่จะรักษาความปลอดภัยของประเทศ ความปลอดภัยสาธารณะ ความมั่นคงในทางเศรษฐกิจของประเทศ หรือป้องกันภัยพิบัติสาธารณะ และจะเรียกประชุมรัฐสภาให้ทันท่วงที่ไม่ได้

สำหรับพระราชกำหนดเกี่ยวกับภาษีอากรหรือเงินตรานั้น เป็นการตราขึ้นมาในระหว่างสมัยประชุมเป็นกรณีซึ่งจะต้องได้รับการพิจารณาโดยด่วนและลับเพื่อรักษาประโยชน์ของแผ่นดิน

พระราชกำหนดเมื่อประกาศใช้ในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ให้ใช้บังคับเป็นกฎหมายได้ และต้องนำเสนอต่อรัฐสภาเพื่อพิจารณาโดยมิชักช้าในการประชุมรัฐสภาในคราวต่อไป กรณีที่เป็นพระราชกำหนดทั่วไป สำหรับพระราชกำหนดที่เกี่ยวข้องด้วยภาษีอากรและเงินตรา จะต้องนำเสนอต่อสภาผู้แทนราษฎรนับแต่วันถัดจากการประกาศในราชกิจจานุเบกษา¹

4. พระราชกฤษฎีกา

พระราชกฤษฎีกาเป็นกฎหมายที่พระมหากษัตริย์ทรงตราขึ้นโดยคำแนะนำของคณะรัฐมนตรีเพื่อดำเนินการตามบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญประเภทหนึ่ง เช่น ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 108 บัญญัติว่า “พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการยุบสภาผู้แทนราษฎร เพื่อให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรขึ้น การยุบสภาผู้แทนราษฎรให้กระทำโดยพระราชกฤษฎีกา...” หรือกรณีตามมาตรา 118 เมื่อวาระของสมาชิกวุฒิสภาซึ่งมาจากการเลือกตั้งสิ้นสุดลง พระมหากษัตริย์จะได้ทรงตราพระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาซึ่งมาจากการเลือกตั้งใหม่เป็นการเลือกตั้งทั่วไป...” เป็นต้น

---

¹รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550, มาตรา 186

พระราชกฤษฎีกาอีกประเภทหนึ่ง ได้แก่พระราชกฤษฎีกาที่ออกตามพระราชบัญญัติหรือพระราชกำหนด เพื่อกำหนดรายละเอียดที่สำคัญของพระราชบัญญัติหรือพระราชกำหนดนั้น ทั้งนี้เพื่อเป็นการประหยัดเวลาของฝ่ายนิติบัญญัติที่ไม่ต้องไปพิจารณารายละเอียดของกฎหมาย จึงมอบหมายให้ฝ่ายบริหารไปดำเนินการโดยเฉพาะอย่างยิ่งพระราชบัญญัติ หรือพระราชกำหนดบางฉบับที่เป็นเรื่องทางเทคนิค ฝ่ายบริหารย่อมกำหนดได้ดีกว่า ถ้ามีพฤติการณ์เกี่ยวกับพระราชกฤษฎีกานั้นเปลี่ยนแปลงไปก็สามารถแก้ไขได้โดยง่าย พระราชกฤษฎีกาเมื่อประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วย่อมมีผลบังคับใช้เป็นกฎหมายได้

5. กฎกระทรวง

กฎกระทรวง ได้แก่ กฎหมายที่ฝ่ายบริหารเป็นผู้ตราขึ้นมาเพื่อกำหนดรายละเอียดปลีกย่อยของพระราชบัญญัติหรือพระราชกำหนดที่มอบอำนาจให้รัฐมนตรีผู้รักษาการตามพระราชบัญญัติหรือพระราชกำหนดเป็นผู้ตราขึ้นมา กฎกระทรวงเมื่อประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วย่อมมีผลใช้เป็นกฎหมายได้

สำหรับข้อบัญญัติจังหวัด เทศบัญญัติ ข้อบัญญัติกรุงเทพมหานคร ข้อบัญญัติเมืองพัทยา และข้อบัญญัติสภาตำบล เป็นกฎหมายท้องถิ่น การตราข้อบัญญัติเหล่านี้เป็นไปตามกฎหมายที่จัดตั้งหน่วยการปกครองท้องถิ่นเหล่านั้น

1.3 การแบ่งประเภทของกฎหมาย

ประเทศต่าง ๆ มีการบัญญัติกฎหมายขึ้นมาใช้เพื่อวัตถุประสงค์ต่าง ๆ จำนวนมาก จึงมีความจำเป็นต้องแบ่งเป็นประเภทเพื่อประโยชน์ในการศึกษา การใช้ให้ถูกต้อง และการตีความ

ปัจจุบันมีการนิยมนำประเภทของกฎหมาย ดังนี้

1. การแบ่งประเภทของกฎหมายตามลักษณะแห่งการใช้
2. การแบ่งประเภทของกฎหมายตามลักษณะความสัมพันธ์ของคู่กรณี

1. การแบ่งประเภทของกฎหมายตามลักษณะแห่งการใช้ เป็นการแบ่งแยกกฎหมายโดยคำนึงถึงว่าเมื่อมีคดีความเกิดขึ้น จะต้องใช้กฎหมายใดบังคับกับคดีนั้น ซึ่งอาจแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1) กฎหมายสารบัญญัติ (Substantive Law) คือกฎหมายที่กำหนดสิทธิและหน้าที่ของบุคคลซึ่งได้แก่ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และกฎหมายที่บัญญัติขึ้นมาเพื่อควบคุมการประพฤติปฏิบัติที่เป็นอันตรายต่อสังคม ซึ่งได้แก่ กฎหมายอาญา บทบัญญัติที่สำคัญทางอาญา ได้แก่ ประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2499 และพระราชบัญญัติอื่นที่มีโทษทางอาญา เช่น พระราชบัญญัติการพนัน เป็นต้น

2) กฎหมายวิธีสบัญญัติหรือกฎหมายวิธีพิจารณาความ (Adjective Law หรือ Procedural Law)

กฎหมายวิธีสบัญญัติ คือ กฎหมายที่บัญญัติเกี่ยวกับการบังคับตามสิทธิและหน้าที่ตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายแพ่งและพาณิชย์โดยศาล เป็นวิธีบังคับให้ลูกหนี้ชำระหนี้ตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายสารบัญญัติ ถ้าหากไม่มีกฎหมายวิธีพิจารณาความ กฎหมายสารบัญญัติก็ไม่อาจมีสภาพบังคับ ในทำนองเดียวกัน กฎหมายสารบัญญัติในส่วนที่เป็นบทบัญญัติทางอาญา หากไม่มีกฎหมายวิธีสบัญญัติทางอาญา ก็ไม่อาจนำผู้กระทำความผิดมาลงโทษตามกระบวนการยุติธรรมทางอาญาได้

กฎหมายวิธีสบัญญัติทางแพ่งที่สำคัญ ได้แก่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งบัญญัติถึงวิธีการฟ้องร้องลูกหนี้ต่อศาล การพิจารณาคดีของศาลชั้นต้น ชั้นอุทธรณ์ และชั้นฎีกา ตลอดจนการบังคับคดี สำหรับกฎหมายวิธีสบัญญัติทางอาญา ได้แก่ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งบัญญัติถึงวิธีการจับกุม การค้น การสอบสวน การดำเนินคดีในชั้นพนักงานอัยการ การพิจารณาคดีของศาลชั้นต้น ชั้นอุทธรณ์ ชั้นฎีกา และกระบวนการหลังศาลมีคำพิพากษาคดีเสร็จเด็ดขาด

นอกจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งเป็นประมวลกฎหมายวิธีสบัญญัติหลักของประเทศไทย ยังมีกฎหมายวิธีสบัญญัติอื่น ๆ ในรูปของพระราชบัญญัติอีกหลายฉบับ เช่น พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2550 และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 เป็นต้น

2. การแบ่งแยกประเภทของกฎหมายตามลักษณะความสัมพันธ์ของคู่กรณี เป็นการแบ่งแยกกฎหมายโดยการพิจารณาถึงความสัมพันธ์ของคู่กรณีว่าเป็นความสัมพันธ์ระหว่างใครกับใคร ซึ่งได้แก่ความสัมพันธ์ระหว่างเอกชนกับเอกชน หรือระหว่างเอกชนกับรัฐหรือระหว่างรัฐกับรัฐ ดังนั้น การแบ่งแยกประเภทของกฎหมายตามลักษณะความสัมพันธ์ของคู่กรณี จึงแบ่งกฎหมายออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

- 1) กฎหมายเอกชน
- 2) กฎหมายมหาชน
- 3) กฎหมายระหว่างประเทศ

1) กฎหมายเอกชนที่สำคัญได้แก่กฎหมายแพ่ง เป็นกฎหมายที่บัญญัติถึงความสัมพันธ์ระหว่างเอกชนต่อเอกชนในฐานะเท่าเทียมกัน ทั้งนี้ รวมถึงนิติบุคคลด้วย เป็นกฎหมายที่กำหนดสิทธิและหน้าที่ของบุคคล ตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย ซึ่งเกิดจากนิติกรรม สัญญา ละเมิด ความสัมพันธ์ในครอบครัว ตลอดจนเรื่องมรดก กฎหมายที่สำคัญอีกลักษณะหนึ่งได้แก่ กฎหมายพาณิชย์ กฎหมายพาณิชย์เป็นกฎหมายเกี่ยวกับการค้าขาย ธุรกิจการพาณิชย์ต่าง ๆ ประเทศไทยได้นำกฎหมายพาณิชย์มารวมกับกฎหมายแพ่งไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งเป็นการแตกต่างจากต่างประเทศ เช่น ประเทศฝรั่งเศส และประเทศเยอรมัน ซึ่งมีการแยกกฎหมายแพ่งและกฎหมายพาณิชย์ออกจากกัน เป็นประมวลกฎหมายแพ่งและประมวลกฎหมายพาณิชย์

2) กฎหมายมหาชน

กฎหมายมหาชน ได้แก่ กฎหมายที่กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ หรือหน่วยงานของรัฐกับประชาชนในฐานะที่รัฐเป็นฝ่ายปกครอง กล่าวคือ ในฐานะที่รัฐมีอำนาจเหนือประชาชน ดังนั้น กฎหมายมหาชนจึงครอบคลุมถึงกฎหมายรัฐธรรมนูญ กฎหมายปกครอง กฎหมายภาษี กฎหมายอาญา กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง กฎหมายวิธีพิจารณาทางปกครอง เป็นต้น

อย่างไรก็ตามมีบางประเทศ เช่น ประเทศฝรั่งเศส ถือว่ากฎหมายอาญา กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ล้วนแต่เป็นกฎหมายเอกชน โดยมีเหตุผลว่าความจริงความผิดทางอาญาส่วนใหญ่กำหนดขึ้นมาเพื่อรักษาความสงบสุขระหว่างเอกชนต่อเอกชนด้วยกัน เช่น ไม่ให้ฆ่ากัน หรือลักทรัพย์กัน

ในส่วนที่เป็นกฎหมายวิธีพิจารณาความ แม้รัฐจะเข้ามาเกี่ยวข้องก็เพียงแต่อยู่ในฐานะเป็นผู้รักษากติกาเท่านั้น ไม่ใช่กฎหมายที่กฎหมายกำหนดนิติสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับเอกชน¹

3) กฎหมายระหว่างประเทศ กฎหมายระหว่างประเทศ ได้แก่ บรรดาหลักการจารีตประเพณี และกฎเกณฑ์ ที่กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับรัฐ และองค์กรนิติบุคคลระหว่างประเทศ

กฎหมายระหว่างประเทศไทยไม่ได้มีที่มาจากองค์กรนิติบัญญัติดังเช่นกฎหมายภายในของประเทศต่าง ๆ หากแต่มีที่มาจาก

1. สนธิสัญญาระหว่างประเทศ (International treaties) เรียกว่าสนธิสัญญาที่มีลักษณะเป็นกฎหมาย (law making treaty) มีลักษณะเป็นสนธิสัญญาพหุภาคี เกิดจากการที่รัฐหลาย ๆ รัฐตกลงกันทำสนธิสัญญาขึ้นโดยมีเจตนาจะกำหนดกฎเกณฑ์ในความสัมพันธ์ขึ้นมาใหม่ ต่อมาอาจมีรัฐอื่นเข้าเป็นภาคี เช่น อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเล 1982 อนุสัญญากรุงเวียนนาว่าด้วยเอกสิทธิ์และความคุ้มกันของทูต 1961 (Vienna Convention of Diplomatic Privileges and Immunities 1961) เป็นต้น

2. จารีตประเพณีอันเป็นที่ยอมรับและถือปฏิบัติของนานาประเทศ เช่น เรื่อง เขตอำนาจเหนือเขตแดน เสรีภาพของทะเลหลวง เอกสิทธิ์และความคุ้มกันของรัฐ และสิทธิของคนต่างด้าว เป็นต้น

3. หลักกฎหมายทั่วไปอันเป็นที่ยอมรับของรัฐที่มีอารยะ เช่น หลักการที่ว่ารัฐอาจเรียกค่าเสียหายได้ถ้าพลเมืองของตนเองถูกทำร้ายโดยอีกรัฐหนึ่งในลักษณะที่เป็นการละเมิดกฎหมายระหว่างประเทศ

4. คำพิพากษาของศาลระหว่างประเทศและตำราที่เขียน และเรียบเรียงโดยผู้ทรงคุณวุฒิทางกฎหมายระหว่างประเทศ

1.4 การบังคับใช้กฎหมาย

เมื่อรัฐบัญญัติกฎหมายขึ้นมา ย่อมมีข้อที่จะต้องพิจารณาว่า (1) กฎหมายเริ่มใช้เมื่อใด (2) กฎหมายใช้ที่ไหน และ (3) บุคคลที่กฎหมายใช้บังคับ

---

¹ชาญชัย แสวงศักดิ์, คำอธิบายกฎหมายปกครอง (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2551), หน้า 35.

1. กฎหมายเริ่มใช้เมื่อใด

โดยปกติกฎหมายย่อมเริ่มใช้เมื่อมีการประกาศใช้ในหนังสือแจ้งข่าวสารของทางราชการ สำหรับประเทศไทย มีการประกาศใช้กฎหมายในหนังสือราชกิจจานุเบกษา ซึ่งจัดพิมพ์ขึ้นเป็นครั้งแรกในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 เหตุผลของการที่ต้องประกาศในหนังสือราชกิจจานุเบกษาก็เพื่อให้ประชาชนทราบเป็นการทั่วไป เพราะบุคคลย่อมไม่อาจแก้ตัวว่าไม่รู้กฎหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในทางอาญา เป็นการบอกกล่าวล่วงหน้าแก่ประชาชนว่าตั้งแต่มีการประกาศใช้กฎหมายแล้ว สิ่งใดบ้างที่ประชาชนทำได้และสิ่งใดบ้างที่ประชาชนทำไม่ได้ และเพื่อความยุติธรรมกฎหมายย่อมไม่มีผลย้อนหลัง เว้นแต่จะเป็นไปเพื่อประโยชน์แก่ประชาชน

การมีผลบังคับใช้กฎหมายอาจมีดังนี้ในกรณีต่อไปนี้

1) มีผลบังคับใช้ทันทีที่มีการประกาศในราชกิจจานุเบกษา ซึ่งเป็นกรณีเร่งด่วนเกี่ยวกับเงินตราหรือภาษี หรือกรณีฉุกเฉินอย่างยิ่ง

2) มีผลบังคับใช้ในวันถัดจากวันที่ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ซึ่งพระราชบัญญัติทั่ว ๆ ไปจะมีการบัญญัติในลักษณะเช่นนี้ เพื่อให้ประชาชนมีโอกาสทราบข้อความของพระราชบัญญัตินั้น ๆ ล่วงหน้าหนึ่งวัน

3) มีผลบังคับใช้ในวันที่กำหนดไว้ในกฎหมาย เช่น ในพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2499 ซึ่งประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน 2499 บัญญัติไว้ในมาตรา 3 ให้ประมวลกฎหมายอาญาใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2500 เป็นต้นไป ทั้งนี้เนื่องจากประมวลกฎหมายอาญาเป็นกฎหมายที่สำคัญ จึงกำหนดเวลาให้มีผลบังคับเป็นเวลายาวนานพอสมควร เพื่อให้ประชาชนและผู้มีหน้าที่ใช้กฎหมายได้ศึกษาเป็นการล่วงหน้า

4) กำหนดให้กฎหมายมีผลใช้บังคับโดยไม่ระบุ วัน เดือน ปี แต่กำหนดเป็นจำนวนวัน เดือน หรือปี ที่จะให้มีผลใช้บังคับหลังจากประกาศในราชกิจจานุเบกษา เช่น พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 บัญญัติให้ใช้บังคับเมื่อพ้นกำหนดหนึ่งร้อยแปดสิบวันนับแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษา เป็นต้นไป พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2541 จึงเริ่มมีผลใช้บังคับในวันที่ 19 สิงหาคม 2541

5) กำหนดให้ใช้ในอนาคตโดยไม่ระบุ วัน เดือน ปี หรือระยะเวลาที่แน่นอน แต่จะกำหนดไว้ว่าจะบังคับใช้กฎหมายเมื่อใด ให้ประกาศเป็นพระราชกฤษฎีกาหรือกฎกระทรวง โดยกำหนดสถานที่และวันที่ใช้บังคับอีกชั้นหนึ่ง เช่น พระราชบัญญัติปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518 บัญญัติว่าการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมในท้องที่ใดเมื่อใด ให้ตราเป็นพระราชกฤษฎีกา เป็นต้น

2. สถานที่ใช้กฎหมาย

หลักมีว่ากฎหมายของประเทศใด ย่อมมีผลใช้บังคับในเขตแดนที่ตนเองมีอำนาจอธิปไตยเหนือเขตแดนนั้น ดังนั้นกฎหมายไทยย่อมมีผลใช้บังคับในราชอาณาจักรไทย ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นว่าประเทศไทยใช้หลักดินแดน คำว่า ราชอาณาจักร (ไทย) หมายถึง

1) พื้นแผ่นดินในประเทศไทยซึ่งรวมถึง แม่น้ำ ลำคลอง ส่วนการจะกำหนดว่าบริเวณใดเป็นอาณาเขตประเทศไทยในกรณีที่มีเขตแดนติดต่อกับประเทศข้างเคียง ก็ต้องมีการทำข้อตกลงในเรื่องการปักปันเขตแดนร่วมกัน

2) ทะเลอันเป็นอ่าวไทย ตามพระราชบัญญัติกำหนดเขตจังหวัดในอ่าวไทยตอนใน พ.ศ. 2502 พื้นที่บริเวณอ่าวไทยมีบางส่วนที่ห่างจากทะเลอาณาเขต ซึ่งควรจะเป็นทะเลหลวง แต่ประเทศไทยถือว่าพื้นน้ำทะเลดังกล่าวเป็นอ่าวประวัติศาสตร์¹ จึงได้มีการประกาศให้เป็นเขตแดนของประเทศไทย โดยประกาศดังกล่าวแล้ว

3) ทะเลอันห่างชายฝั่งที่เป็นดินแดนของประเทศไทย ไม่เกิน 12 ไมล์ทะเล หรือเรียกกันว่าทะเลอาณาเขตของประเทศไทย

4) พื้นอากาศเหนือ ข้อ 1, 2 และ 3

เรือไทยในทะเลหลวงไม่ใช่ดินแดนไทย ในทำนองเดียวกันอากาศยานไทยที่จอดอยู่ที่สนามบินต่างชาติก็ไม่ใช่ดินแดนไทย เพียงแต่ถ้ามีการกระทำความผิดในเรือไทยหรืออากาศยานไทย ไม่ว่าจะอยู่ ณ ที่ใด ให้ถือว่ากระทำในราชอาณาจักรไทย เพื่อให้ศาลมีเขตอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่เกิดในเรือไทยหรืออากาศยานไทยเท่านั้น

สถานทูตของต่างประเทศที่ตั้งอยู่ในประเทศไทย เป็นการตั้งอยู่ในราชอาณาจักรไทย เพียงแต่สถานทูตของต่างประเทศเหล่านั้นได้รับเอกสิทธิ์และการคุ้มกัน

---

¹อ่าวประวัติศาสตร์ (Historical Bay) คืออ่าวที่รัฐชายฝั่งอ้างสิทธิมีอำนาจเหนือโดยที่รัฐต่างประเทศหนึ่งเจตต่อการอ้างสิทธิของรัฐชายฝั่ง ดู Henry Campbell Black. Black's Law Dictionary St. Paul, Minn: West Publishing Co. 1979, p. 657.

ไม่ให้ผู้อื่นเข้าไปในสถานทูต ขณะเดียวกันสถานทูตไทยที่ตั้งอยู่ต่างประเทศก็ไม่ถือว่าตั้งอยู่ในราชอาณาจักรไทย

3. บุคคลที่กฎหมายใช้บังคับ

กฎหมายที่รัฐบัญญัติขึ้นย่อมบังคับใช้กับทุกคนที่อยู่ในราชอาณาจักรไทย โดยไม่จำกัด สัญชาติ ศาสนา หรือภาษา ดังนั้นกฎหมายที่รัฐบัญญัติขึ้นมาย่อมใช้บังคับกับคนไทย หรือคนต่างด้าวที่อยู่ภายในราชอาณาจักรไทยเท่าเทียมกัน อย่างไรก็ตาม คนต่างด้าวอาจไม่ได้มีสิทธิต่าง ๆ หรือ ได้รับการปกป้องคุ้มครองจากกฎหมายเท่าเทียมกับผู้มีสัญชาติไทย เช่นคนต่างด้าวย่อมไม่มีสิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง คนต่างด้าวย่อมไม่มีสิทธิประกอบธุรกิจบางประเภท เว้นแต่จะได้รับอนุญาตตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว เป็นต้น สำหรับบุคคลที่ได้รับยกเว้นที่ไม่ได้อยู่ในบังคับของกฎหมายไทย ได้แก่ บุคคลที่กล่าวไว้แล้วในบทที่ 1 ที่ว่าด้วยลักษณะของกฎหมาย

4. การใช้กฎหมายกับข้อเท็จจริง

การใช้กฎหมายกับข้อเท็จจริง หมายถึงการปรับบทกฎหมายให้เข้ากับข้อเท็จจริงหรือคดีที่เกิดขึ้น ถ้าเป็นคดีอาญาพนักงานสอบสวนอาจต้องนำกฎหมายไปปรับกับข้อเท็จจริงว่าผู้ต้องหากระทำความผิดฐานใด พนักงานอัยการก็ต้องปรับบทกฎหมายเพื่อสั่งฟ้องจำเลยต่อศาล ผู้พิพากษาซึ่งมีหน้าที่ตัดสินคดี ก็ต้องหากฎหมายมาเพื่อตัดสินคดี ในส่วนคดีแพ่งนั้นเป็นเรื่องที่เอกชนฟ้องเอกชนด้วยกัน โจทก์ต้องหากฎหมายมาปรับใช้กับคดีของตนว่าจะฟ้องจำเลยข้อหาใด ในขณะที่จำเลยก็ต้องหากฎหมายเพื่อต่อสู้คดี ผู้พิพากษาก็ต้องค้นหากฎหมายมาเพื่อตัดสินคดี ในการปรับใช้กฎหมาย ถ้ากฎหมายมีความชัดเจน ผู้ปรับใช้กฎหมายก็ไม่จำเป็นต้องตีความ หากกฎหมายมีความหมายไม่ชัดเจนหรือกำกวม หรือมีความหมายหลายนัย ผู้ปรับใช้กฎหมายก็จำเป็นต้องตีความกฎหมายเสียก่อนเพื่อให้ได้ความหมายที่ถูกต้อง ซึ่งจะได้กล่าวในบทต่อไป

ในการใช้กฎหมายกับข้อเท็จจริง กรณีปกติมีหลักเกณฑ์ดังนี้

1. ต้องพิจารณาว่าข้อเท็จจริงเป็นเรื่องอะไร กล่าวคือเมื่อมีการกระทำหรือเหตุการณ์เกิดขึ้น ก็ต้องพิจารณาว่าการกระทำหรือเหตุการณ์ที่เกิดควรจะเป็นเรื่องอะไรบ้าง เช่น การที่นายแดงไปทำร้ายนายเขียวจนได้รับอันตรายแก่กายหรือจิตใจ ซึ่งเป็นละเมิดในทางแพ่ง ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420 ขณะเดียวกันก็เป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 295

2. ต้องพิจารณาว่าตัวบทกฎหมายในเรื่องนั้น ๆ มีว่าอย่างไร เมื่อทราบว่ามีข้อเท็จจริงอย่างไร ตามข้อ 1 แล้ว ก็ต้องพิจารณาว่าตัวบทกฎหมายที่จะนำมาปรับใช้มีว่าอย่างไร ซึ่งจะทราบจากการศึกษาตัวบทกฎหมาย และคำอธิบายกฎหมาย ดังนั้น การที่นายแดงทำร้ายนายเขียวจนได้รับอันตรายแก่กายหรือจิตใจ ในทางแพ่งย่อมเป็นการละเมิด ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420 ซึ่งบัญญัติว่า “ผู้ใดกระทำความผิดโดยจงใจ ฤ็ประมาทเลินเล่อ ทำต่อผู้อื่นโดยผิดกฎหมาย ให้เขาเสียหายถึงแก่ชีวิตก็ดี ร่างกายก็ดี อนามัยก็ดี เสรีภาพก็ดี ทรัพย์สินฤ็สิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี ท่านว่าผู้นั้นทำละเมิดจำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้น”

ส่วนความผิดทางอาญาย่อมจะเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 295 ซึ่งบัญญัติว่า “ผู้ใดทำร้ายผู้อื่นจนเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่กายหรือจิตใจของผู้อื่นนั้น ผู้นั้นกระทำความผิดฐานทำร้ายร่างกาย ต้องระวางโทษ.....”

3. ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นต้องเข้าหลักเกณฑ์หรือองค์ประกอบของกฎหมาย

เมื่อทราบหลักเกณฑ์หรือองค์ประกอบของกฎหมายในเรื่องนั้นแล้ว ก็ต้องนำข้อเท็จจริงไปปรับกับหลักเกณฑ์หรือองค์ประกอบของกฎหมายดังกล่าว ดังตัวอย่างข้างต้น ในทางแพ่งก็ต้องดูมีการกระทำความผิดโดยจงใจหรือไม่ หรือในทางอาญาเรื่องความผิดฐานทำร้ายร่างกายก็ต้องดูว่า มีการทำร้ายผู้อื่นจนได้รับอันตรายแก่กายหรือจิตใจโดยเจตนาหรือไม่ อันเป็นองค์ประกอบของความผิดฐานทำร้ายร่างกาย

4. เมื่อนำข้อเท็จจริงมาปรับเข้ากับหลักเกณฑ์หรือองค์ประกอบของกฎหมายในเรื่องนั้น ๆ แล้ว หากปรากฏว่าข้อเท็จจริงเข้าได้กับหลักเกณฑ์หรือองค์ประกอบของกฎหมายได้ครบถ้วนบริบูรณ์ เราก็จะได้ผลลัพธ์หรือคำตอบที่ต้องการ เช่น ตามตัวอย่างในข้อก่อนหน้าในทางแพ่ง นายแดงย่อมมีความผิดฐานทำละเมิดต่อนายเขียวตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420 ในทางอาญา นายแดงย่อมมีความผิดฐานทำร้ายร่างกายนายเขียว ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 295

การที่บุคคลใดจะสามารถใช้กฎหมายแก่ข้อเท็จจริงได้อย่างถูกต้อง บุคคลนั้นก็ต้องสามารถถกเถียงข้อเท็จจริงได้อย่างถูกต้องว่าเป็นเรื่องอะไร และต้องมีความรู้เรื่องหลักเกณฑ์ของกฎหมายหรือองค์ประกอบของกฎหมายที่จะนำมาปรับใช้กับข้อเท็จจริงเป็นอย่างดี จึงสามารถนำเอากฎหมายไปปรับใช้กับข้อเท็จจริงได้อย่างถูกต้อง